

LITERATUUR

COLUMN

Liefelingskind

Ik vind mijn eerste boek beter dan het tweede. Mijn debuut, *In naam van mijn vader*, schreef ik namelijk zonder enig vooropgezet plan. Op

de eerste bladzijde wist ik nog niet wat er op de volgende pagina ging gebeuren. Ik zat achter de computer terwijl de zinnen zich onder mijn vingers ontsponnen.

Natuurlijk had ik gesprekken met mijn uitgeefster. Ze dacht met me mee, droeg ideeën aan waar ik soms iets mee deed en een andere keer niet. Natuurlijk werd mijn verhaal door de uitgever flink onder handen genomen en bekritiseerd. Ik leerde ervan en ik vond het prettig om met een redacteur samen te werken. Soms knikkerde ik er een hele verhaallijn uit en op een ander moment plakte ik hem er weer tussen.

Toen ik *Tijdens kantooruren* schreef, vond ik dat ik een synopsis moest schrijven. Even eerlijk: ik kwam er niet uit. Ik was van mening dat je een thriller tot in de details moest uitwerken. Het verhaal zat goed in mijn hoofd. Het moest geen klassieke whodunnit worden, maar een boek waarin elk personage wist wie de schuldige was, maar niemand iets durfde te zeggen. Uit angst. Bang om zelf vermoord te worden of om een verkeerde dader aan te wijzen.

Ik vond het moeilijk om vooraf te bedenken wat er ging gebeuren. Ik worstelde ermee en dat gevoel blijft me bij. Dat maakt dat ik een liefelingskind heb onder mijn boeken: mijn debuut.

Sommige mensen vergelijken het schrijven van een boek met het krijgen van een kind. Het ontstaan van het idee, de trage groei van het verhaal en dan de uiteindelijke bevaling: het loslaten van het boek aan de boze buitenwereld. Iedereen vindt er dan wat van. 'Men' vindt dan ook vaak dat een schrijver geen liefelingsboek mag hebben. Je hebt immers ook geen liefelingskind.

Ik vind het een bizarre vergelijking. Ik weet niet of u ooit weën heeft gehad, maar ik vond bevallen echt pijnlijker dan het loslaten van een boek. Natuurlijk is het onbehaaglijk als de lezer je boek niet mooi vindt. Maar ik ben reëel genoeg om te bedenken dat je niet alleen maar bejubeld wordt.

Ik ben inmiddels zwanger van mijn tweede kind en bezig met mijn derde boek. Het gaat *Liefelingskind* heten.

Toen ik dit weekend een interview las met James Petterson, een populaire Noorse thrillerauteur, was ik aangenaam overdonderd. Hij vertelde dat hij tijdens zijn schrijffproces geen idee had wat er op de volgende pagina ging gebeuren. Tevreden klikte ik mijn manuscript open, benieuwd naar welke kant het verhaal vandaag op zou gaan.

Aefke ten Hagen

ILLUSIELOOS

De literaire oorlog

Hoe actueel de Eerste Wereldoorlog is, bleek onlangs nog in Ieper, toen bij de aanleg van een vloer van een bedrijfsgebouw een granaat ontplofte. Twee mensen raakten gewond, twee overleden er.

Door Merijn Schipper

Het schot dat Frans Ferdinand, de troonopvolger van Oostenrijk-Hongarije, zou doden, viel pas op 25 juni. Zijn bebloede en gescheurde uniformjas prijkt op de cover van Stephen Clarks *Slaapwandelaars*, dat verderop in de *Boekenkrant* wordt besproken. Wie een indruk wil krijgen van de horror van de Grote Oorlog en de massaliteit ervan kan een greep doen uit een indrukwekkend grote hoeveelheid geschreven materiaal, waarvan maar een beperkt deel naar het Nederlands vertaald is.

Die literatuur is van een uitzonderlijk hoog niveau en met enige reserve kan de Eerste Wereldoorlog als een *literary war* worden bestempeld. Dat doet althans Geert Buelens,

prof. dr. in de moderne Nederlandse letterkunde. Hij stelde twee poëziebloemlezingen samen en schreef een monografie over het onderwerp: respectievelijk het vuistdikke *Lijk in het slijk geplant, De 100 beste gedichten van de Eerste Wereldoorlog* en *Europa! Europa!*. In zijn duiding wordt hij gevolgd door Tom Lanoye. In zijn bloemlezingen over het onderwerp, nu beschikbaar als *Niemandland / Overkant, Gedichten uit de Grote Oorlog*, vraagt hij zich af waardoor het toch komt dat de Eerste Wereldoorlog zoveel meer literatuur heeft opgeleverd dan andere oorlogen. Lanoyes verklaring is dat deze eerste grootschalige gemechaniseerde wereldbrand in groot contrast stond tot de burgerlijke rust van de *belle époque*. De economie zou erdoor kraken, fortuinen gingen verloren of werden door oorlogsgereleerde productie opgebouwd, families werden uiteengerukt en overlevenden kwamen illusieeloos terug. Die illusieeloosheid is wellicht een kenmerkend element van de meeste oorlogssromans, maar geldt in het bijzonder voor de Eerste Wereldoorlog. Bij de manschappen zakte de heroïek al gauw in de modderige loopgra-

Met enige reserve kan de Eerste Wereldoorlog als een *literary war* worden bestempeld.

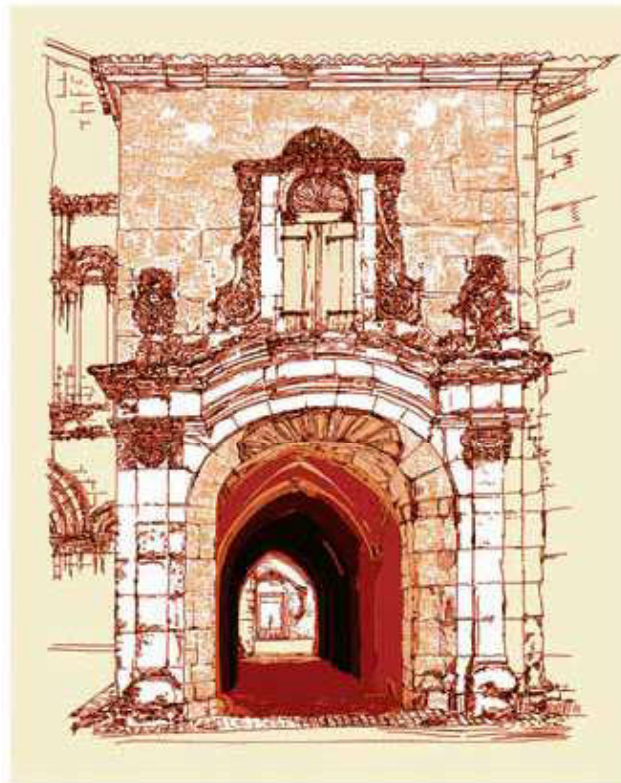
ven weg. Kou, koudvuur, ratten, honger, de willekeur van de gemechaniseerde oorlog: waarvoorheen de gevechten veelal van man tot man waren, regeerde nu de wet van de technologie, barrages met granaten, spervuur, gas. Leven en overleven werd bepaald door willekeur.

Er zijn vier romans die daarvan het beste een beeld geven, geschreven door aan het front gelegerde soldaten. Deze verhalen beschrijven de verschrikkingen, de afstomping en de ontberingen, maar de accenten verschillen. Neem *Ernst Jüngers Oorlogsroes*. Hoewel deze auteur bekend is om de soldateneer die in zijn werk vervat is (waardoor zijn werk geliefd was bij de Nazi's), is Jünger eveneens te zien als chroniqueur van de moderniteit in de oorlog: het was de industrialisatie vs. het individu. De Australiër *Frederic Manning* is in *Geslacht*, dat hij jaren na de oorlog in slechts twee weken neerschreef, vooral een akelig scherp observator. *Henry Barbusse* toont in *Het vuur* op zeer directe wijze vooral de ruwe realiteit van de frontsoldaat. Maar van alle Eerste Wereldoorlog-literatuur is *Vanuit het Westelijk Front* Geen Nieuws van *Erich Maria Remarque* de meest iconische. Deze roman verenigt de bovenstaande accenten in een eigen constellatie vanuit het perspectief van een Duitse soldaat. Daaraan kan worden toegevoegd dat in dit verhaal de onmogelijkheid vervat zit om over de oorlog te spreken met het thuisfront: het schrijnende contrast tussen de misplaatste verwachtingen van de thuisblijvers en het nihilisme dat de frontsoldaten zonder weerga bevangt.

Er is meer sterks geschreven, zoals *Dat hebben we gehad*, de memoires van *Robert Graves*, en *Pat Barkers* driedelige epos *De weg der geesten*. In *Reis naar het einde van de nacht* schrijft *Céline* over de oorlog, zij het net als bij *Graves* als onderdeel van een groter verhaal. In de afgelopen jaren verscheen een rijke keur aan literatuur over het onderwerp. Neem *Stephan Brij's Post voor mevrouw Bromley*, *Connie Braams De handelsreiziger van de Nederlandsche Cocaine Fabrik* en *Edwin Mortiers Godenslaap* dat onlangs opgevolgd werd door *De spiegelingen*. *Jan Vantoor* telbooms soepele *Meester Mitraillette* stond door de aanprijzing in *De wereld draait door* kortstondig in de brandende zon van de aandacht. Ten slotte bereikte *Stefan Hertmans* met *Oorlog en terpentijn* zeer terecht de landelijke bekendheid.

Wie de Eerste Wereldoorlog wil doorgronden, kan veel leren van historische werken. Maar deze Grote Oorlog beleven? Dat gebeurt alleen in de literatuur.

ADVERTENTIE

Schitterende serie "Portretten van kerken in Frankrijk".

Beeldend kunstenaar Ezendam raakte verliefd op deze wonderschone bouwwerken en produceerde een serie litho's die recht doen aan het bijzondere karakter van de Romaanse kerken. En aan de talenten van de kunstenaar.

De hele serie staat op www.ezendam.fr en op zijn facebook-pagina.

Er is meer: op facebook zijn ook zijn Portretten van Franse schrijvers te zien, die nu in de galerie van Château de Chatenay worden geëxposeerd.

Let op: volgende maand meer hierover in de Boekenkrant!